

avh som preses vid Åbo akad 1647–48, 56–80, 82–86, 88, se Vallinkoski, s 479–500, samt Lidén, 3, s 178–191, och Marklin (1820), suppl, s 65–70 (uppgifterna i Vallinkoski är mer fullständiga). Av dessa avhandlingar utgör 147 stycken åtta egna verk av S enligt förteckningen ovan. – 3 akad avh som preses vid UU 1649–50, se Lidén, 1, s 460–461. – 8 akademiska program vid Åbo akad 1660 [dvs 1659], 61–62, 85–86 se E Holmberg, Program utgivna vid Åbo akademi. I, Intill 1713 (Miscellanea bibliographica III, Hfors 1930, (Helsingfors universitetsbiblioteks skrifter, 15), s 144, 146–147 och 152). – I en aldrig publicerad bearbetad version av Holmbergs bibliografi som finns hos UUB har tillkommit ytterligare ett program från 1659.

Tryckta arbeten (bidrag): Förutom S:s gravdikter till minne av J B Liung 1643 (se *egna verk* ovan) publicerade han ett stort antal korta dikter på latin, som ingår i tillfällestryck av olika slag. Av dessa tryck finns 22 bevarade i UUB, från 1648 till 1688 med tonvikt på 1670- och 1680-talen. Skrifterna innehåller vardera en dikt av S.

Källor o litt: F Cleve, Reformation och filosofi i Enevald Svenonius' teologi (1971); J Gezelius, The rätte christtrognas fulkomlige wälstånd, hwilket af Rom. 14. v. 7, 8, 9. vthi en christeligh liik-predikan, förestältes öfver... her Enevaldus Svenonius ... (1688); S Göransson, Den synkretistiska striden i Sverige 1600–1664 (1952), s 8 ff; I A Heikel, Helsingfors universitet 1640–1940 (1940); S Heininen o M Heikkilä, Suomen kirkkohistoria (1996); M Klinge, Professorer (1990), dens et al, Helsingfors universitet 1640–1990, 1 (1988); Kongliga och cancellers bref 1640–1713 (1940); P Laasonen, Finlands kyrkohistoria, 2 (2000); E Matinoli, Turun tuomiokapitulimatrikkeli (1976); R Pitkäranta, E S (Biografiskt lexikon för Finland, 1, 2008); T Rein, Åbo universitets lärdomshistoria, 10 (1908); H Råbergh, Åbo universitets lärdomshistoria, 4 (1893), s 37 ff; S J Salminen, Enevaldus Svenonius, 1–2 (1978–85); C M Schybergson, En ny källa till belysning av religionsmålet mot biskop Joannes Elai Terserus 1663–1664 (Finska kyrkohist samfundets årsskrift, 28, 1938); Suomen kulttuurhistoria, 1 (1983); J J Tengström, Biskopen i Åbo stift Johan Gezelii den äldres minne (1825); dens, Chronologiska förteckningar och anteckningar öfver Finska universitets förda procancellor ... (1836); P Wilstadius, Smoland i Upsalienses, 3 (1968).

Urban Claesson

1 **Svenonius, Fredrik Wilhelm**, f 25 april 1852 i Nederluleå, Nb, d 5 mars 1928 i Uppsala. Föräldrar: ekonomidirektören

Carl Wilhelm S o Brita Johanna Sundström. Vik lärare vid Piteå lägre elementarlärov 70–72, studentex vid Luleå elementarlärov vt 71, assistentex o tjänstgöring vid telegrafverket 72, inskr vid UU 6 sept 72, extra geolog vid SGU periodvis juni 75–okt 80, fil kand vid UU 30 jan 77, företog resor i Lappland 77, tf lärare i kemi vid Uppsala privata lyceum vintern 77, förordnad att som geol fackman åtfölja sv-norska gränsröjningskommissionen i gränstrakterna mellan Sverige o Trondheims stift 79, fil lic vid UU 15 dec 79, disp pro gradu 26 maj 80, fil dr där 31 maj 80, företog vetensk resa genom Dalarna, Härjedalen, Helgeland o Pite lappmark 80, bitr geolog vid SGU 1 jan 81–82, ord där 1 jan 83–31 dec 17 (från 14 som statsgeolog), bitr sekr i Geol fören i Sthlm 84–87, led av dess styr 01, 03–04, ordf där 02 o 18, stiftare o led av styr för Sv turistfören (STF) 85–11, sekr där 87–88, gjorde som Vegastipendiat forskn:ar om jöklarna i sv Lappland 86–87, led av apatitkommissionen maj 90–apr 92, led av den internationella glaciärkommissionen 94–10, företog geol resa till Ryssland o Ural 97, ledare av statens norrbottniska gruvfälts-expedition 99, led av vattenfallskomm juni 99–dec 01, av centrala nödhjäpskomm för Norrland okt 02–juli 03, förordnad att för statens räkning utföra inmutn:ar av apatit- o magnesitförekomster i Lappland 02, initiativtagare, sekr o föreståndare för Vassijaure naturvetensk station 03–31 maj 11, tjänsteman vid SGU dec 09, företog med statsunderstöd resa till finska Lappmarken o Ural för att studera guld- o platinaförekomster 12, statsgeolog vid SGU 3 dec 14. – STF:s GM 12.

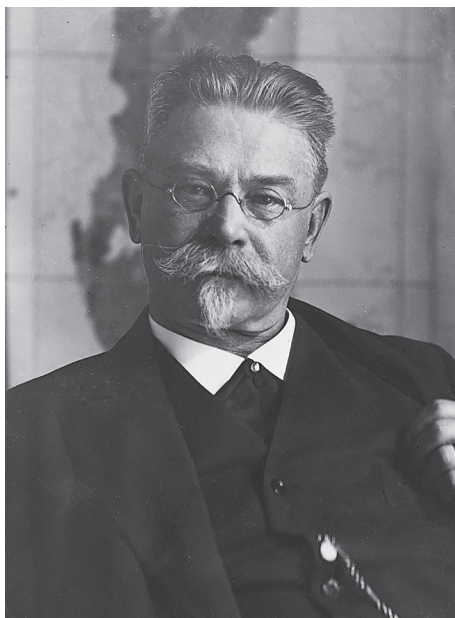
G 1) 5 nov 1883 i Sthlm, Ad Fredr, m Anna Ekström, f 15 dec 1858 i Luleå, d 18 sept 1895 i Sthlm, Ad Fredr, dotter till kammarrättsrådet Bror Anders E o Helena Maria Bergström; 2) 10 april 1897 i Uppsala m med sin första hustrus kusin Elin Johanna Ekström, f 9 jan 1862 i Gävle, d 28 sept 1901 i Sthlm, Ad Fredr, dotter till kyrkoherden Johan Tycho E o Selma Maria Edling; G 3) 24 juni 1912 i Danderyd, Sth, m sin andra hustrus syster Agnes Kristina Ekström, f 26 juni 1866 i Gävle, d 11 nov 1940 i Uppsala.

Fredrik S:s fader tjänstgjorde vid Gälli-

vareverken, och även sonens livsverk kom att kretsa kring malm, mineral och idéer om ekonomisk utveckling i Sveriges nordligaste delar. Efter studentexamen studerade S geologi i Uppsala där han disputerade på avhandlingen *Bidrag till Norrbottens geologi* (1880). Studien vilade på omfattande fältundersökningar som han genomfört ända sedan 1871. Mer egentlig forskning bedrev han från 1875 då han inledde en serie sommar- och höstvandringar i Norrbotten och övriga Norrland som fortlöpte de flesta år fram till sekelskiftet 1900 varefter hans nordliga resor blev kortare och med mindre inslag av fältarbeten.

I yngre år försörjde sig S tidvis som lärare och han avlade även assistentexamen vid telegrafverket. Från 1875 tjänstgjorde han vid SGU, där han 1883 blev ordinarie geolog. Han avslutade sin karriär som statsgeolog, formellt utnämnd 1914, en titel han dock använt sedan 1883. Efter pensioneringen flyttade han från Stockholm till Uppsala där han tillbringade de sista tio åren av sitt liv.

En mycket stor andel av sina vetenskapliga och kartläggande geologiska arbeten genomförde S som anställd vid SGU. Han behandlade mineralfyndigheter och platser av geologiskt intresse som han identifierat under sina vidsträckt strövtåg i Lapplandsfjällen. Han påvisade den omfattande förekomsten av olivinsten i den svenska delen av fjällkedjan och han utforskade de förut upptäckta jämtländska och västerbottniska kambrosilurbildningarnas fortsatta sträckning upp till Torneträsk. För att inte minst trygga tillgången på gödningsmedel för en agrar expansion i norr, deltog han 1892–93 i inventeringen av apatit i trakten av Kvikjokk. 1879 undersökte han ”en egendomlig dalgång i nordligaste Jämtland”, ett karstlandskap nära sjön Leipikvattnet där mjuka kalkstensbergarter genomborrats av Bjurälven med följd att vattnet transporteras underjordiskt, utom under högvatten då den gamla älvfåran fylldes med dramatiska kaskad- och fontän effekter. Det för Sverige sällsynta fenomenet väckte stort intresse. Under åren som SGU-geolog hann S också med några undersökningar i östra Småland, och i Hälsingland studerade han förekomsterna av den sällsynta andesiten

FREDRIK SVENONIUS
KB

kring Dellensjöarna. Bland hans senare geologiska arbeten märks studier av källor och källvattens radioaktivitet.

S hade tidigt intresset inriktat på inlandsisens betydelse för norra Sveriges morfologi och jordartsförhållanden men i förlängningen också för landsdelens ekonomiska framtidsvillkor. Under sina färder i Norrbottensfjällen, sannolikt de mest omfattande som utfördes av en svensk forskare före sekelskiftet 1900, kunde han göra iakttagelser som visade nedisningens betydelse för landskapets utseende. Isen blev efter hand något av ett huvudintresse för honom, och han skrev flera både vetenskapliga och mer populära artiklar om Lapplands ”jökler” som var det fornnordiskt klingande ord han föredrog (när han inte använde det samiska *jiekneh*) framför det mer internationella ”glaciär”. Han blev svensk representant i den internationella glaciärkommissionen, även om hans egen internationella publicering var måttlig.

S framhöll gärna glaciärernas stora betydelse för såväl klimatet som vattenföringen i vissa norrlandsälvar och därmed för flottning, vattenbyggnader, laxfiskeri och lokal

sjöfart. Han ansåg också att de borde bli föremål för vetenskapligt studium av geologer, meteorologer, hydrografer, fysiker och andra forskare, en verksamhet som han ansåg så viktig att den borde bedrivas med statligt stöd. Några av sina tidiga studier samlade S i skriften *Studier vid svenska jöklar* (1884). Han föreläste också om is och glaciärer, bl a inför Geologiska föreningen i Stockholm, och skall enligt vad geologen Arvid Högbom (bd 19) erinrar sig med ett föredrag om istiden ha inspirerat denne att studera geologi. Uppgiften är värd att notera med tanke på att Högboms idéer om istidernas uppkomst och upphörande i sin tur motiverade Svante Arrhenius (bd 2) att göra sina banbrytande beräkningar av koldioxidutsläppens påverkan på jordens temperatur (sedermera kallat växthuseffekten), publicerade 1896.

Studiet av isen var nära knutet till S:s djupa patriotism för både Norrbotten och Sverige. Jöklarna var rester av inlandsisen och utgjorde alltså levande bevis för den forntid då Sverige formats. Det gjorde dem till historiska monument, förtjänta vördnad. Han förutsåg framväxten av en fjällturism som skulle föra stora människoströmmar till norra Lappland. Utvecklingen av ortens näringsliv debatterades intensivt och i den sk Norrlandsfrågan anslöt sig S på en värdekonservativ grund till den bolagskritiska opinion som ville förhindra extern exploatering av Norrlands naturtillgångar. Istället förordade han lokala initiativ och framförallt en livskraftig modernisering. I opposition mot "bolagsväldet" kandiderade han vid förstakammarvalet i Norrbotten 1901 på ett jordbruksvänligt program, men förlorade till förre landshövdingen Lars Berg (bd 3). För S var utvinningen av naturresurserna förbunden med krav på en social och ekonomisk utveckling. Han pläderade också i Norrbottens-Kuriren 1878 för inrättandet av ett norrländskt universitet, långt innan detta blivit en fråga.

S engagerade sig livligt för utbyggnaden av den nordliga infrastrukturen, främst järnvägar, men också anläggningar för turism och forskning. Ett av hans initiativ var uppförandet 1888 i STF:s regi av en hydda vid Varvekälven som skulle tjäna som replikpunkt både för vandringar och för den gla-

ciologiska forskningen i Sulitelmamassivet, där han själv arbetat. 1889 lanserade han i tidskriften *Ymer* idén om en "fullständig" vetenskaplig forskningsstation vid Torne-träsk, en tanke han återkom till som sitt "practerea censeo". Forskningsstationen ingick i en större vision som även inrymde gruvdrift, livliga kommunikationer och kommers, allt i fridsam harmoni med samernas renskötsel. Idén blev verklighet 1905 efter ett förslag av honom själv i Stockholms naturvetenskapliga förening. S var den drivande, både i den kommitté som förberedde inrättandet och i den som sedermera förvaltade den naturvetenskapliga forskningsstationen i Vassijaure. Fram till 1911 var han även dess föreståndare. Stationen, som efter en brand 1912 flyttades till Abisko, uppskattades inte bara i naturvetenskapliga kretsar. Även en motståndare till unionsupplösningen som Rudolf Kjellén (bd 21) underströk 1903 i brev till S "betydelsen af svenska bildningshårdar vid denna etnografiskt sväfvande och praktiskt ömtåliga gräns".

S:s många initiativ faller alla in i ett bredare mönster av social och ekonomisk utveckling för landets nordligaste delar. Turisten, framhöll han i *De norrbottniska gruffälten och Ofoten-banan* (1897), var på väg att bli "en ultramodern nationalekonomisk faktor". Turistinkomsterna skulle bli en central del i norrbottnisk och svensk ekonomi och en dag även överstiga avkastningen från gruvorna. Turismen skulle bidra till en känsla av ökad fosterländsk stolthet genom utländska turisternas besök och uppskattning. Den skulle även verka fostrande på ungdomen som genom danande fjällfärder skulle förhindras att nedfalla i lättja och fåfång penningdyrkan.

S skulle också få stor betydelse när STF bildades. Det avgörande initiativet togs visserligen när S:s geologkolleger Torbern Fegraeus (bd 15) och Hjalmar Sjögren (bd 32) införde ett upprop för inrättandet av en turistförening i Fyris 25 november 1884. Men redan under sommaren hade S i tidningsartiklar framfört samma tanke. Han var också med vid det möte på Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala där beslut togs om att bilda STF och var sedan med i föreningen som styrelseledamot under ett

kvartssekel. Stor betydelse för att få den unga föreningen att växa fick hans initiativ 1887 att flytta dess säte från Uppsala till Stockholm samt att sänka medlemsavgiften: antalet medlemmar som legat på ett hundratal steg raskt och uppgick efter ett år till närmare tusen personer.

S verkade även kraftfullt för att utveckla STF:s årsskrift. Han ville att den omfångsmässigt skulle motsvara en riktig bok och innehålla illustrationer. Därigenom skulle man kunna locka nya medlemmar och få ekonomin i balans. Satsningen blev framgångsrik och bidrog starkt till att STF i början av 1910-talet nådde drygt 50 000 medlemmar. S bidrog även som skribent. I STF:s serie av resehandböcker författade han delen om Lappland som under delvis olika titlar gavs ut i stora upplagor (1:a uppl 1896). De första åren var S de facto även redaktör för STF:s årsskrift, som han under denna tid skrev stora delar av och totalt genom åren försåg med ett fyrtiotal texter. Likaså var han en flitig fotograf och tog det första fotografi som trycktes i årsskriften, En Jökelspricka på Sarjek (1889), med sammen Amma Nilsson Tuorda poserande vid sprickan. Dennes närvaro i bilden bör inte ses som ett exotiserande inslag utan som ett uttryck för samernas självklara närvaro i denna miljö.

S hade djup respekt för samisk kunskap och föredrog samernas mjuka skodon framför kängor, skohö framför sockar (han förordade även barfotagång i fjällen) och utvecklade tält och kosthållning tillsammans med dem. S representerade en i sin samtid alltmer sällsynt civilisationskritisk och samevänlig tradition med Linné som tidig representant: i ledande fjällturistkretsar var istället socialdarwinistiska tankegångar inte ovanliga. S skrev om samiska seder, bruk och begrepp, alltid med respekt, ibland med beundran. I Några vinkar för turister i Lule lappmark, publicerad i flera versioner, bl a i STF:s första årsskrift 1886, skrev han: "Se dem ej med den okunnige främlingens ögon; lef med dem, och Ni skall snart finna, att lappen i afscende på intelligens och goda naturliga egenskaper är svensken jemnbördig!" S tog avstånd från heroiserande ideal och från synen på fjällvandring som strapatsrik eller krävande.

Han skildrade aldrig bestigningar av bergstoppar – annars ett standardmotiv i den lappländska turistlitteraturen – och tycks i likhet med sina samiska färdkamrater inte heller ha intresserat sig för sådana bedrifter. Däremot hade han ett påfallande estetiskt sätt att beskriva och besjunga Lapplands fjälltrakter, som han ansåg i skönhet överglänste både schweiziska alper och norska fjäll.

S genomkorsade inte bara den nordiska fjällvärlden. 1897 och 1912 besökte han Ural i Ryssland, första gången i samband med den internationella geologkongressen, andra gången för att studera guld- och platinaförekomster; bland de efterlämnade glasplåtar som finns deponerade hos Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum i Jokkmokk, finns även bilder från Ryssland.

Omdömena om S skiftar. Hans Norrbottenpatriotism och fosterlandskärlek väckte respekt men kunde också uppfattas som överspända och ensidiga. Många noterade en sårad stolthet och snarstuckenhet hos honom. I STF invecklade han sig i bitter strid med framför allt den mångårige skattmästaren Folke Wancke och förde öppet en fejd om vem som varit STF:s stiftare. Bilden av S som halsstarrig har levt kvar in i senare tid (Anrick). Han talade själv om sin oförmåga att "opportunistisera". Uppmärksamheten på personlighetsdragen döljer nog till en del underliggande värdekonflikter. S hade en annan syn på fjäll, turism, samer och ekonomisk utveckling i norr än många i de ledande kretsarna inom STF. Flertalet delade heller inte hans bolags- och civilisationskritik.

Även i vetenskapliga kretsar hade S drag av outsider. S:s store vedersakare blev den yngre glaciologkollegan Axel Hamberg (bd 18), som 1895 på hans initiativ studerade Sarekmassivet som en av STF:s första "jökelsstipendiater". Hamberg kallade sina lapplandsvistelser "expeditioner" och gick helst stålskodd i fjällen. Han uppvisade också från S starkt avvikande värderingar i synen på samerna. S ansåg sig aktivt motarbetad av Hamberg, animositeten dem emellan fick näring av den skoningslösa kritik S som fakultetsopponent riktade mot Hambergs doktorsavhandling om Sarekfjällen 1901; ännu Hambergs minnesord

efter S:s död 1928 präglas av bristande generositet. På senare tid har omdömena om S blivit alltmer erkännansamma. Han omtalas nu som ”norrlandsambassadör” (Berg), profetisk i sin syn på friluftsliv, turism och infrastruktur för utbildning och forskning. Hans respektfulla uppfattning om samer och lokal kunskap har blivit norm medan hans motståndares föreställningar framstår som förlegade och fördomsfulla. Även S:s glaciologiska undersökningar har mött erkännande som framsynta.

S:s arkiv (D IVb 3–4: fältdagböcker o -kartor m m; Ö I:274–287: korrespondens, rapporter, dagböcker, fotografier m m, bl a brev från R Kjellén 28 febr 1903) i SGU, Uppsala. En saml av glasplåtar i Åjtje, Svenskt fjäll- och samemuseum, i Jokkmokk, samt fotografier i Centrum för vetenskapshist, VA. – Brev från S i GUB (bl a till J Vising), KB (bl a till Sven Adolf Hedin, C W Forstrand, G Mittag-Leffler o K J Warburg), LSB (bl a många till R Liljedahl), LUB, RA (bl a till O Nordenskjöld o R Swedlund), UUB (bl a till O J Alin, D Bergström, K Bergström, G Hazelius, H Hjärke, A G Högbom, A Norén o L E Walmstedt) o Centrum för vetenskapshist, VA (bl a till A Hamberg, G Holm, A G Nathorst, G Retzius, H Sjögren o H Théel.

Tryckta arbeten (egna verk): S använde normalt namnformen Fredr. Svenonius i sina publicerade skrifter. – Bidrag till Norrbottens geologi. [Akad avh UU.] Sthlm 1880. (Norstedt). [1], 92, [1] s, 2 pl-bl (vikta), ill. [Bokhandelsutgåva s å: [4], 92, [1] s, 2 pl-bl (vikta), ill. I denna utgåva har tillkommit ett förord av O Torell samt en sida med rättelser.] – Om ”Sevegruppen” i nordligaste Jemtland och Ångermanland samt dess förhållande till fossilförande lager. Med två taflor. Sthlm 1881. (Norstedt). 16 s, 2 pl-bl (kartor). (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 45). [Särtryck ur: Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar, bd 5, 1880–81, s 484–497, pl-bl 20–21 (kartor). Däri med titel: Om den s. k. Sevegruppen i nordligaste Jämtland och Ångermanland ...] – Till frågan om förhållandet mellan ”Wemdals-översikten” och siluriska formationen inom södra delen af Jämtlands län. Sthlm 1882. (Norstedt). 29 s, [1] pl-bl (vikt). (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 49). [Särtryck ur: VA, Öfersigt af ... förhandlingar, årg 38, 1881, Sthlm [1881–]82, n:o 10, s 25–51, pl-bl V (vikt).] – Om olivinstens- och serpentinförekomster i Norrland. Med en tafla. Sthlm 1883. (Norstedt). 30 s, 1 pl-bl (vikt karta). (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 56). [Särtryck ur: Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar, bd 6, 1882–83, s 342–

369, pl-bl 17 (vikt karta). Med stavningen ”serpentin-förekomster” i titeln.] – Studier vid svenska jöklar. Med 3 taflor. Sthlm 1884. (Norstedt). 36 s, 3 pl-bl (därav 2 kartor varav 1 vikt), ill. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 61). [Särtryck ur: Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar, bd 7, 1885, s 5–38, 3 pl-bl (därav 2 kartor varav 1 vikt), ill.] – Beskrifning till kartbladet Grundkallegrundet. Sthlm 1885. (Norstedt). 18 s, [1] pl-bl, ill + bilaga: 1 karta. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. Aa, Kartblad i skalan 1:50 000 med beskrivningar, 96). – Några profiler inom mellersta Skandinavien skifferområde. Med 1 tafla. Sthlm 1885. (Norstedt). 26 s, 1 pl-bl (vikt). (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 75). [Särtryck ur: Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar, bd 7, 1884–85, s 631–654, pl-bl 17 (vikt).] – Beskrifning till kartbladen Forsmark och Björn. Sthlm 1887. (Norstedt). 42 s, ill + bilaga: 2 kartor. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. Aa, Kartblad i skalan 1:50 000 med beskrivningar, 98/99). [Kartbladet Forsmark beskrivs på s [3]–38, kartbladet Björn på s [39]–42.] – Stenriket och jordens byggnad. (Mineralogi och geologi). Sthlm: Fahlcrantz & Co, [1887–]88. [2], 242 s, [2] pl-bl (kartor), ill. ([Svenska biblioteket. Afdelning III, Naturvetenskaplig boksamling. D 2:3]). [Svenska biblioteket utgavs i häftesform (104 nr 1884–1889). S:s skrift ingår i fem spridda häften av huvudserien. Seriebeteckningar anges endast på häftesomslagen.] – Om berggrunden i Norrbottens län och utsigterna till brytvärda apatitförekomster derstädes. Med 1 karta. Sthlm 1892. (K L Beckman). 43 s, [1] pl-bl (vikt karta). (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 126). [Särtryck ur: Underdåniga berättelser öfver apatitundersökningar i Norrbotten. Utförda på grund af Kongl. maj:ts nådiga beslut den 30 maj 1890 och den 29 maj 1891, Sthlm 1892, (K L Beckman), s 39–77, [1] pl-bl (vikt karta). S:s bidrag saknar egentlig titel, har endast rubriken Till konungen.] – Om silfver- och järnmalmmer inom Kvikkjokks kapellområde af Norrbottens län. Sthlm 1893. (A L Norman). 43, [2] s, [1] pl-bl (vikt karta), ill. – Forskningsresor i Kvikkjokks fjälltrakter åren 1892 och 1893 (1895). Se: Underdåniga berättelser om forskningsresor i Kvikkjokks fjälltrakter åren 1892 och 1893. – Nasafjälls zink- och silfvergrufvor i Norrbottens län. Med 2 taflor. Sthlm 1895. (Norstedt). 28 s, [2] pl-bl (vikta kartor). (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 154). [Särtryck ur: Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar, bd 17, 1895[–]96], s 427–452, pl-bl 17–18 (vikta kartor).] – Underdåniga berättelser om forskningsresor i Kvikkjokks fjälltrakter åren 1892 och 1893 med särskild hänsyn till apatitförekomster. Sthlm 1895. (K L Beckman). 36 s, [1] pl-bl (vikt karta), ill. [Omtryckt som: Forskningsresor i Kvikkjokks fjälltrakter åren 1892 och 1893 med särskild hänsyn till apatitförekomster. Med en karta.

Aftryck af underdåniga berättelser till Kongl. maj:t. Sthlm 1895. (K L Beckman). 36 s, [1] pl-bl (vikt karta), ill. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 146).] – Några bidrag till belysning af eruptivens betydelse för fjällbildningarna. Med 1 tafla. Sthlm 1896. (Norstedt). 31 s, [1] pl-bl. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 164). [Särtryck ur: Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar, bd 18, 1896, s 317–345, pl-bl 6.] – Topografiska kartor öfver norrbottiska turistleder med hänsyn till Svenska turistföreningens vägvisare, ordnade af F S. Öfvertryck från Norrbottens läns kartverk i skalan 1:200 000. [Omslag:] Sthlm: Generalstabens litografiska anstalt, 1896. 1 atlas ([46] s): 42 kartor i färg. ([Omslag:] Generalstabens litografiska anstalts resekartor). – Väster- och Norrbottens län, midnatts-solens och norrskens land. Utarbetad av F S. Med karta. Sthlm: Wahlström & Widstrand (i distribution), 1896. xi, 128 s, [1] pl-bl (vikt karta). (Svenska turistföreningens resehandbok, 2). [2. uppl 1899: xi, 171 s, [1] pl-bl (vikt karta). Supplement: Järnvägen Gellivare–Riksgränsen(–Narvik). Sthlm: Wahlström & Widstrand (i distribution), 1903. 12 s. {Ersätter s 133–140 i 2. upplagan av resehandboken.} 3. uppl: Lappland samt öfriga delar af Väster- och Norrbottens län. Utarbetad av F S. Med karta. 1904. xi, 195 s + bilaga: 1 karta (vikt i pärmficka). (Svenska turistföreningens resehandböcker, 9). 4. uppl: Sammandrag af reseturer i Lappland samt öfriga delar af Väster- och Norrbottens län. Utarbetad av F S. Sthlm: Wahlström & Widstrand (i distribution), 1909. vi, 98 s. (Svenska turistföreningens resehandböcker, 9). {4. upplagan består av ett utdrag och sammanfattning av reseturerna (s 40–176) från 3. upplagan.} 5. uppl: Lappland samt öfriga delar af Väster- och Norrbottens län. Utarbetad av F S. Med 10 kartor och 56 bilder i texten samt en af K. B. Wiklund utarbetad ortnamnslista. 1912. xi, 195 s, ix pl-bl (vissa vikta), ill, fotogr, kartor + bilaga: 1 karta (vikt i pärmficka). (Svenska turistföreningens resehandböcker, 9).] – De norrbottiska gruffälten och Ofoten-banan. Sthlm: F & G Beijer, 1897. 47, [1] s. (Föreningen Heimdals folkskrifter, 47/48). [Även med årgångsbeteckning. Årg 5 (1897) omfattar nr 42–51 i serien.] – Järnvägen Gellivare–riksgränsen(–Narvik) (1903). [Supplement till 2. upplagan av Väster- och Norrbottens län, midnatts-solens och norrskens land (1896), se ovan.] – Lappland samt öfriga delar af Väster- och Norrbottens län (1904). Se: Väster- och Norrbottens län, midnatts-solens och norrskens land (1896; 3. uppl). – Beskrifning till kartbladet Ankarsrum. Sthlm 1905. (Norstedt). 111, [2] s, [1] pl-bl (karta) + bilaga: 1 karta, ill. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. Aa, Kartblad i skalan 1:50 000 med beskrivningar, 137). – Beskrifning till kartbladet Västervik. Sthlm 1907. (Norstedt). 103 s, [1] pl-bl (karta), ill + bilaga: 1 karta. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. Aa, Kartblad i skalan

1:50 000 med beskrivningar, 137). – Utlåtande öfver ingenjör K. Köjers ”Beskrifning öfver Nasafjälls malmfält”. Piteå 1907. 4 s. [Följdskrift till: K Köjer, Beskrifning öfver Nasafjälls malmfält. Piteå 1903. 16 s.] – Sammandrag af reseturer i Lappland samt öfriga delar af Väster- och Norrbottens län (1909). Se: Väster- och Norrbottens län, midnatts-solens och norrskens land (1896; 4. uppl). – Berättelse öfver kalkstensförekomsten vid Harbonäs säteri i Harbo socken af Västmanlands län. Härtill karta och afvägningsprofiler. [Rubr.] Sthlm 1910. (E Westerberg). 8 s. [Kartan enligt titeln ingår ej, och har enligt anmärkning i KB:s katalog aldrig tryckts.] – Der Kårso-gletscher. Sthlm 1910. (Norstedt). 13, [1], ill, fotogr. ([Livret-guide des excursions en Suède du XIe congrès géologique international], 8). – Lappland samt öfriga delar af Väster- och Norrbottens län (1912). Se: Väster- och Norrbottens län, midnatts-solens och norrskens land (1896; 5. uppl). – Beskrifning till kartbladet Gamleby. Sthlm 1914. (Norstedt). 117 s, [2] pl-bl (varav 1 karta), ill + bilaga: 1 karta. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. Aa, Kartblad i skalan 1:50 000 med beskrivningar, 147). – Norrbottens läns kalkstensförekomster från praktisk och särskilt agrikulturell synpunkt. Sthlm 1916. (Norstedt). [1], 71 s, ill. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser, 269) (Årsbok, Sveriges geologiska undersökning, 9, 1915, n:o 5). – Beskrifning till kartbladet Våse. Med en tavla. Sthlm 1922. (Norstedt). 94 s, [1] pl-bl (karta), ill + bilaga: 1 karta. (Sveriges geologiska undersökning. Ser. Aa, Kartblad i skalan 1:50 000 med beskrivningar, 151). [Tillsammans med R Sandegren och A Högbom. S författade kapitlet Grundvatten och källor (s [66]–91).] – Några vinkar för resande i Lule lappmark, af F S. Turistruter i mellersta Jemtland, af A G Högbom. Reseturer från Sollefteå, af T Fegræus. Faksimiluppl. Sthlm: Svenska turistföreningen, 1985. 26, [2] s. [S:s bidrag tidigare tryckt i STFÅ, 1886:1, s 7–11.]

Tryckta arbeten (bidrag): Bidrag som nämns i biografitexten ovan eller har använts som källor: Några vinkar för turister i Lule lappmark (Svenska turistföreningens årsskrift, 1886, 1, s 7–11). – Hvilka äro Svenska Turistföreningens stiftare? (STFÅ 1913, s 333–336). [Följdskrift till: F W[ancke], Hvilka äro Svenska Turistföreningens stiftare? (STFÅ 1912, s 338–340). Följdskrifter: F W (STFÅ 1913, s 336–337), H Sjögren och T Fegræus (ibid, s 337–338), S (ibid, s 339).]. – S:s bidrag i övrigt har ej efterforskats, men av tillgängliga källor (främst LIBRIS samt KB: s, UUB:s och VAB:s kataloger) kan noteras att S 1878–1922 publicerade minst 63 artiklar. En stor del (minst 29) av dessa bidrag publicerades i Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar varav vissa (totalt sju), som framgår av *egna verk* ovan, även tryckts i Sveriges geologiska undersökning. Ser. C, Avhandlingar och uppsatser.

Redigerat: Svenska turistföreningens årsskrift. 1887–88. Sthlm: Föreningen, 1887–88. [S redigerade årsskriften under vissa av de första åren den utkom (1886–90), åtminstone 1887–88 då han även var STF:s sekreterare.]

Utgivet: Lappland. Det stora svenska framtidslandet. En skildring i ord och bild af dess natur och folk. Under medverkan af J Bauer ... Utg af O Bergqvist och F S. Sthlm: Lundholm, [1906–]08. [1], 281, [3] s, xxxii pl-bl i färg, ill. Tvärfol. [Titel på häftesomslagen: Lappland. Natur- och folkskildringar af svenska författare och konstnärer. Utom i 16 häften. Med tre bidrag av S: Lappland från ballong (s [3]–17); Lapplands bergsbruk (s [210]–222); Lappland som turistland (s [277]–281). Verket innehåller bidrag av 22 författare.]

Översatt: P Duncan, Sjöar och deras uppkomst. Fri översättning och bearbetning af F S. Med 5 illustrationer. Ur "Vetenskap för alla". Sthlm: Fahlcrantz & C:o, 1881. 26 s, ill. (Smärre skrifter utg på Fahlcrantz & C:os förlag, 2). [Tidigare tryckt i: Vetenskap för alla. Efter R Browns engelska original. Svensk upplaga under redaktion af T M Fries och (3 delen) af P T Cleve, bd 1, Sthlm 1878, sp 611–638, ill.]

Källor o litt: C Anrick, Herrarna på Turistföreningen (1964); C-H Berg, F S som norrlandsambasador (www.utflykten.se/fredriks.htm, 29 nov 2016); C G Bernhard, Abisko naturvetenskapliga station (1985); E Boheman, F S (STFÅ 1928); A Cleve, Nutidsmänniskan och friluftslivet (På skidor 1949); E Crawford, Arrhenius: from ionic theory to the greenhouse effect (1996); F S (H8D, 3 mars 1912); A Hamberg, F V S (Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar 1928); P Holmlund, F S: geolog och fjällpionjär (Till fjälls 1990–91); Sarek, Arktis och akademisk vardag: en bok om geografen Axel Hamberg, ed L Andersson (2012); O Sjögren, Svenska fjällpionjärer, 1: F S (Till fjälls 1932); SMoK; S Sörlin, Framtidslandet: debatten om Norrland och naturresurserna under det industriella genombrottet (1988); Väd 1927 (1926). – Nehr i SvD 6 mars 1928.

Sverker Sörlin

2 Svenonius, Birger Frans Gotthard, kusinbarn till S 1, f 5 maj 1870 i Sthlm, Nik, d 10 juli 1952 i Österåker, Sth. Föräldrar: postmästaren Frans Lorens S o Johanna Charlotta Forsström. Mogenhetsex vid Nya elementarskolan 14 dec 88, inskr vid UU vt 89, jur preliminärex där 31 jan 90, e o tjänsteman i Generalpoststyrelsen 90, i Överståthållareämbetets avd för upp-

bördsärenden 91, inskr vid LU 22 sept 92, hovrättsex där 14 dec 93, eo notarie i Göta hovrätt 93, i Svea hovrätt 95, inspektör i Lifförsäkr:ab Thule 98, drev juridisk byrå i Sthlm 99–21, led av styr för ab Elvdalens porfyrverk 00–03, för ab F W Tersmedens vattenfallsandelar 00–19, tf borgmästare i Vaxholm en period under 01, led av styr för Skarpöborgs ab 03–06, för Barkarby villastads ab 03–18, för Lövhholmens tomtab 03–07, för Ytterby tomtab 03–18, för Sv vattenfalls ab 17–18, led av Sveriges advokatsamfund 18, konstsammlare från 21.

G 1) 16 aug 1895(–02) i Sthlm, Klara (enl vb för Sundsvall), m Maria Helena Åberg; f 18 nov 1869 i Sundsvall, d 1 sept 1904 i Sthlm, Hedv El, dotter till sjökaptanen Carl Mikael Å o Augusta Charlotta Lundblad; 2) 23 okt 1907 i Sthlm, Ad Fredr, m Marie Louise Njurling, f 12 juli 1882 där, Klara, d 19 maj 1965 i Linköping (enl db för Österåker), dotter till advokaten Karl Wilhelm N o Maria Victoria Reif.

Uppvuxen i Klarakvarteren i Stockholm blev Birger S 1888 student vid Nya Elementar. Fadern Frans S var anställd i Generalpoststyrelsen och befordrades 1890 till postmästare i Vänersborg, samma år som S i Uppsala tog en juridisk preliminärexamen. Hemmet var inte särskilt välbeställt, men med hjälp av ett stipendium lyckades S redan tre år senare avlägga hovrättsexamen i Lund.

Notarietjänstgöringen förlades till Vänersborg, Lycksele och Ljusdal. Ett uppdrag 1896 som juridiskt ombud i en process mellan fastighetsägare i Lappmarken och flera trävarubolag blev både i sak och ekonomiskt en framgång för S. Detsamma gällde ett åtagande inom försäkringsbolaget Thule kort därefter. Redan 1899 kunde S öppna juridisk byrå vid Stureplan i Stockholm, sedermera flyttad till Drottninggatan. Enligt egen utsago hade han då valt bort både en postal karriär och fortsatt verksamhet i försäkringsbranschen.

1900-talets första decennier präglades av en snabb utbyggnad av den svenska vattenkraften. Som affärsjurist medverkade S bl a i förvaltning och överföring till kapitalstarkare ägare av ett antal mindre bolag i elbranschen med stora nyttjanderätter som aktiebolagen Laforsen och F W Tersme-